

mért s ík h a l. Hiszen a német *Aal* is némelyek szerint sík, azaz síkos, csúszós voltától kapta nevét, mely eredet szerint részben azonos volna az olaj nevével: „*Aal*: althochdeutsch *āl* (mascul.), altisländisch *áll*, vielleicht zum 2. Teil von latein. *anguilla*, griech. *ἄγγ-ελυς* und gehörig zum griech. *ἔλαιον*: 'Öl' (also 'der glatte')“ (RICHARD LOEWE: Deutsches Wörterbuch). Jól tudjuk, hogy a *sík*-tőnek van *csík*-, *csuk*-változata is, érthető tehát a *csík*-hálnak, *csík*-nak mind máj alakja, mind a régi *csuk*-hal. A *csík* a *csík-hal*-ból úgynevezett jelentéstapadással való elvonás.

Erre a sok szófejtésre pedig nemcsak az illető szavak kedvéért volt szükség, hanem azért is, hogy minél világosabb legyen a *sík* ~ *sík* hangutánzó eredete, ez lévén *síkság* szavunk eredetének legkezdeté.

Mikor GOMBOCZ ZOLTÁN az Etymologiai Szótárhoz való készülődés közben megírta „Hangutánzás és nyelvtörténet“ c. értekezését (Magyar Nyelv IX, 385), a hangutánzó szavak keletkezésének és fejlődésének vizsgálata után ezt írta gyönyörűséggel: „úgy érezzük, hogy a nyelvalkotó erő titkos műhelyébe pillantottunk be“.

Evvel az érzéssel teszem le én is a tollat.

Mészöly Gedeon.

A nyelv szerepe a gyorsíró munkájában.

Munkámban azzal a kérdéssel fogok foglalkozni, hogy a gyorsíró számára — aki rövidíteni kénytelen, ha egy bizonyos mérsékelt sebességnél nagyobb gyorsaságot akar elérni — milyen kincsesbánya a rövidítések szempontjából a nyelv, a hozzáértőnek mennyi rövidítési lehetőséget kínál, milyen nyelvtani és értelmi törvényszerűségek kiaknázását teszi lehetővé s általában mennyire meggyorsíthatja a nyelv törvényszerűségeinek ismerete a gyorsíró munkáját. Foglalkozni fogok az *elhagyási* lehetőségekkel, vagyis a nyelvtani összefüggéseken alapuló rövidítésekkel — amelyek túlnyomórészt ragoknak elhagyása — és a *kihagyási* lehetőségekkel, amikor az értelmi összefüggés segíti a gyorsírót abban, hogy egész szókat, sőt szócsoportokat hagyjon ki írás közben, de természetesen csak

olyan szókat, amelyeknek olvasás közben való pótlása semmi nehézséget nem okoz, amelyeket az értelmi összefüggés folytán kell, hogy a megfelelő helyre újra beilleszteni tudjon a gyorsíró. E két csoport között, a nyelvtani összefüggéseken alapuló ragelhagyások és a beszéd közben itt is ott is, hol sűrűbben, hol ritkábban fellépő értelmi kapcsolatokat kihasználó kihagyásos rövidítések között, átmenetnek tekinthetjük az olyan szókihagyásokat, amikor még inkább nyelvtani törvényszerűségek, mint értelmi kapcsolatok engedik meg szók kihagyását (pl. összetartozó kötőszók stb.).

Különös öröömre szolgál, hogy ez a munkám épen a *Szegedi Füzetek* lapjain jelenhetik meg, mert így bizonyára számosan olvassák majd olyanok is, akik a gyorsírást közelebbről nem ismerik, akiknek képzeletében a gyorsírás mint valami misztikus, kínai írás-szerű valami él, akik azt gondolják, hogy a gyorsíró mindenféle, önkényesen összeválogatott jeleket használ s ezekkel írja le úgy-ahogy, nem is szó szerint a beszédeket. Ezek bizonyára csodálkozással látják majd, hogy a magasfokú gyorsírónak — mert hiszen az alább ismertetendő rövidítési lehetőségeket inkább csak a magasfokú gyorsírók használják ki — mennyire ismernie kell a nyelvet, a nyelv összefüggéseit és a nyelvtan szabályait s mennyire villámgyorsan kell áttekintenie a pillanatról-pillanatra változó beszédet, hogy sokszor a másodpercnél tört részei alatt döntse el, milyen elhagyást vagy kihagyást alkalmazhat az épen akkor hallott szövegben.

A legtöbb ember, aki nem ismeri a gyorsírást, különösen a gyorsírás magasabb fokát, kételkedően csóválja a fejét, ha azt hallja, hogy a gyorsírás nem egyszerű gépies munka, hanem *erős szellemi munka*. Azt a hitet, amely a gyorsírást csak mindenki által elsajátítható egyszerű ügyességnek mondja, szeretném eloszlatni akkor, amikor az alábbiakban azokat a lehetőségeket tárgyalom, amelyeket írása gyorsítása céljából elhagyásra vagy kihagyásra használhat fel a gyorsíró; hiszen ezt a munkát gépiesen nem végezheti, hanem csak állandó figyelemösszpontosítással, a folyton változó helyzetnek állandó mérlegelésével.

*

I. Nézzük először a nyelvtani összefüggéseken alapuló rövidítéseket. Idesorozom azokat az eseteket, amikor *egyes ra-*

gok egymással vagy a mondatnak valamely más szavával *ilyen szoros kapcsolatban vannak, hogy az egyiknek ott-létéből feltétlenül következethetünk a másiknak is ott-létére*, úgy-hogy e szoros kapcsolat folytán az a rag, amelynek ott-létére következethetünk, gyorsírás közben elhagyható.

1. A leggyakrabban előforduló nyelvtani összefüggés, amelyet rövidítési célra fel lehet használni, az, hogy többes-számú alany mellett többesszámú állítmány áll, tehát az alany többesszám-jele vagy az állítmány többesszám-ragja elhagyható. A gyorsíró a kettő közül vagy azt írja ki, amely előbb fordul elő a mondatban, s a második helyen következőt hagyja el, vagy pedig — mint én is teszem — mindig az alany többes-szám-jelét írja ki s az állítmány ragját hagyja el. Pl. *a tanulók ír* rövidített állítmányú mondatot mindenki könnyen kiegészíti a *-nak* raggal: *a tanulók irnak*. — Természetesen csak a szorosan vett igeragot, tehát a számot és személyt jelző végződést lehet ilyen alapon elhagyni; a módot (feltételes vagy felszólító) és időt (mult) mutató jeleket jelölni kell; ezeket nyelvtani alapon csak ritkán lehet elhagyni.

2. Az előbbi mondatban az *ír* szó más többesszámú ragot is kaphatna, a tárgyias ragozás *-ják* ragját. Ha az előbbi mondatot kiegészítjük tárggyal is — *a tanulók ír a feladatot* — a gyorsíró az igetőhöz rögtön tárgyias-ragot olvas: *a tanulók írják a feladatot*. — Mindegy tehát, hogy az ige ragja alanyi-e vagy tárgyias; mind a két esetben el lehet hagyni — ha egyébként a rangelhagyásra lehetőség van — mert a mondat többi része egyértelműen megszabja, milyen ragot kell az igéhez fűznünk. — Ezen az alapon elhagyhatjuk az egyesszámú 3. személyű ige tárgyias-ragját (*-ja, -i*) is pl.: *az anya szeret(i) gyermekét*.¹

3. Ugyancsak az alany és állítmány közötti összefüggés az alapja az igerag elhagyásának akkor, amikor az alany az *én, te, mi, ti, magam, magad* stb. névmások egyike Pl. az *én olvas, te kér, mi ad, magam keres kenyeremet* egyszerű mondatokban az igének helyes ragozása nem okoz nehézséget. Természetesen itt is alanyi vagy tárgyias ragot kell az igéhez fűzni, aszerint, hogy a mondat többi része milyen ragot kíván.

4. *A magam (magad stb.) részéről* kifejezés egyértelműen

¹ Az elhagyható ragokat zárójel mutatja.

határozza meg a mondat alanyát (*én, te* stb.) s mivel a *magam* mellett csak *én* lehet az alany, *magad* mellett csak *te* stb. — még ha az *én* vagy *te* a mondatban nincs is meg — az állítmány személyragját e mellett a kifejezés mellett elhagyhatjuk; pl.: *a magam részéről azt hisz(em), hogy...* — Ugyanígy elhagyható az igerag a legtöbb olyan esetben is, amikor valamelyik mondatrésznek — de nem az alanynak! — jelzője a *magam, magad* stb. szó; pl.: *a magunk álláspontjából nem enged(ünk).*

5. Az ikes igék -ik ragja elhagyható; pl.: *a gyermek játsz(ik).*

6. A föltételes mód mult idejében (pl. *adott volna*) a *volna* mellett a mult idő *t* vagy *tt* jele elhagyható, mert a *volna* utal arra, hogy a mellette levő igének mult időben kell állnia; pl.: *a baleset nem következ(ett) volna be, ha az autó vezetője jobban vigyáz(ott) volna.*

7. Többes számú alany mellett a névszói állítmány (kiegészítő) és az eredményhatározó is többesszámban áll, többesszám-jelük tehát elhagyható; pl.: *mi gyorsíró(k) vagyunk s idővel még jobb gyorsíró(kk)á leszünk.* — A többesszám-jelet ilyen esetben akkor is el lehet hagyni, ha az alany a mondatból hiányzik, de az igerag egyértelműen határozza meg az alanyt; pl.: *legyetek szíves(ek).* — Természetesen idetartozik az az eset is, amikor a mondat állítmánya nem ige, hanem névszó s amikor a nyugateurópai nyelvek közbeiktatják a *vannak* igét; pl.: *az emberek jó(k).*

8. Az *aki, ami, amely* vonatkozó névmás többesszám-jele elhagyható. Az a szó ugyanis, amelyre a névmás vonatkozik, többesszámban áll s ennek megfelelően a vonatkozó névmásnak is többesszámban kell lennie. A többesszám jele után következő esetleges egyéb ragot (tárgyrag, határozói ragok) azonban jelölni kell, mert ezek elhagyására nincs semmi nyelvtani alap. Pl.: *azok a könyvek, amely(ek)et vettem, nagyon érdekes(ek).*

9. Ha egy főnevet mutató névmás (*ez, az, emez, amaz, ugyanez, ugyanaz, mindez, mindaz*) előz meg, a főnév ragját, esetleg névutóját elhagyhatjuk, mert a főnévnél ismétlődik az a rag, ill. névutó, amelyet a mutató névmás felvett. Pl.: *ezek után a felvilágosítás(ok után) úgy látom, hogy ennek a kérdés(nek) megoldásánál is ugyanazokkal a nehézség(ekkel) ta-*

lálkozunk, mint ... Ilyen esetben a mutató névmás és a főnév közötti határozott névelő is elhagyható. — Nem lehet azonban elhagyni a főnév ragját, ha a mutató névmás a megrövidített *e, a, vagy ezen, azon* alakban fordul elő; pl.: *a tekintetben, hogy ezen évben* (vagy: *ez évben*) *e tervbevett összegeket megtakaríthatjuk-e, még nem látunk világosan.*

10. Ugyanilyen ismétlődés alapján hagyható el a *mag* névmással álló főnév ragja is, amely mindig megegyezik a *mag* ragjával; pl.: *magát a kérdés(t) úgy igyekszem megoldani, hogy magukat az érdekelt(eket) károsodás ne érje.*

11. A birtokos jelző (genitivus) mellett a birtokhoz kapcsolódó birtokos személyrag elhagyható; pl.: *a ház kapu(ja) zárva van.* — Ha a birtokos személyraghoz még egyéb rag is járul, ezt jelölni kell; pl.: *a ház kapu(já)t* zárva találtam. — Ha a birtok többesszámú, akkor a birtok végződését nem lehet egészen elhagyni, hanem jelölni kell, hogy több birtokról van szó; pl.: *az utas csomag(j)ait elvesztette.* Itt legfeljebb a birtokos személyrag *j* betűjét lehet elhagyni.

12. Az előző csoport arra az esetre vonatkozik, amikor a birtokos harmadikszemélyű. Első- és másodikszemélyű birtokos (*én, te, mi, ti*) esetén — s idetartozik a harmadikszemélyű birtokosok közül az *ő* és *ők* is — csak akkor hagyható el a birtokos személyrag, ha a birtok előtt ott van az *én, te, mi, ti*, ill. *ő* személynév, mint birtokosjelző; pl.: *az én ház(am) az én vár(am).* — Ha a birtok többesszámú, akkor a birtok többesszámának jelét ki kell írni, de a birtokos személyragot elhagyjuk; pl.: *a te barátai(d) egyúttal az én barátai(m) is.*

13. Ugyanilyen alapon hagyható el a *magam, magad* stb. névmások személyragja akkor, ha az *én, te* stb. személyes névmással állanak együtt; pl.: *én mag(am) készítettem el feladatomat, ti nem mag(atok) csináltátok.* — A többesszámú alany mellett álló *maguk* névmás *-uk* végződése is elhagyható; pl.: *ezek az adatok mag(uk) elegendők a kérdés eldöntéséhez.* — A *magam* stb. névmás határozói vagy tárgyragját természetesen jelölni kell; pl.: *bizom mag(am)ban.* — A személyes névmások ragos alakjaiban (*velem, rólad* stb.) szintén elhagyjuk a személyragot, ha egybe vannak kapcsolva az *én, te* stb. névmással; pl.: *nem énben(nem) van a hiba; tegnap nagy kellemtelenség történt mivel(ünk).*

14. A *nekem (neked stb.) van, volt, lesz, legyen, lenne, nincs, lett volna* kifejezések mellett az alany mindig személyragot kap, még pedig a részes határozónak (*nekem stb.*) megfelelő személyragot. Az alanynak ez a ragja elhagyható. Pl.: *neked van igaz(ad), nekünk nincsenek olyan szép kép(eink), mint nektek.* — Ebben a csoportba tartoznak a *mindnyájunk, mindannyiunk, mindhármunk, mindkettőnk, mindnyájatok* stb. szók is, ahol ezeknek a szóknak személyragja már megszabja, milyen személyragot kell kapnia az alanynak; pl.: *mindhármunknak van egy-egy ház(unk).*

15. A főnévi igenév (infinitivus) *-ni* képzője minden esetben elhagyható, különösen a jövő idő *fog* igéje mellett és a *szabad, kell, lehet, tilos* stb. igék, illetőleg állítmányként használt melléknevek mellett; pl.: *sétál(ni) kellene egy kicsit, kár volna elmulaszt(ani) ezt a szép időt.* — A főnévi igenév a magyarban személyragot is kaphat: *mennünk, várnod, adnia* stb. Ezeket a ragokat akkor hagyhatjuk el, ha a mondatban ott van az a személy vagy tárgy is, akinek vagy amelynek cselekvését jelzi a főnévi igenév. Pl.: *öcsémnek meg kell csinál(nia) feladatát s addig nekem sem szabad hazulról elmen(nem).* Itt az *öcsémnek* és *nekem* szók mutatják, hogy a főnévi igenévnek egyesszámú harmadik, ill. első személyű ragot kell kapnia, ezek a ragok tehát — a *kell* és *szabad* mellett természetesen a *-ni* képzővel együtt — elhagyhatók. Sajnos, a főnévi igenévnek ez a ragozása az élő beszédben aránylag ritka, pedig ez sokkal szebbé és kifejezőbbé teszi a beszédet. — Az előző csoportnak a *mindnyájunk* stb. szókra vonatkozó megjegyzése itt is érvényes; pl.: *mindnyájunknak meg kell ten(nünk) mindent.*

16. A *lenni* ige (*vagyok, van, volt, lesz, legyen, lenne, lett*) mellett a *-va -ve* igenévképző elhagyható; pl.: *meg vagyok arról győződ(ve), hogy holnap zár(va) lesznek az üzletek.*

17. Ha a föltételes mellékmondat állítmánya föltételes módban áll, akkor a főmondatban is rendszerint föltételes módban áll az állítmány. Ezt kihasználja a gyorsíró s a két állítmány közül a később következőnél nem jelöli a föltételes mód *-na -ne* jelét. Pl.: *ha sok pénzünk volna, elutaz(nánk) világot látni.*

18. A melléknevek felsőfokánál a *-bb* jel a *leg-* előszócska

után elhagyható; pl.: *Magyarország Nagy Lajos uralkodása alatt volt a legnagyobb(obb) és a leghatalmas(abb).*

*

II. Nézzük most a második főcsoportot, vagyis az átmenetet a tiszta nyelvtani rövidítésektől a tiszta értelmi összefüggéseken alapuló rövidítésekhez. Míg az előbbi főcsoportban csak ragelhagyásokkal találkoztunk, addig itt már legnagyobb-részt teljes szókihagyásokkal van dolgunk, de olyan szókihagyásokkal, amelyekre talán inkább nyelvtani, mint nyelvi összefüggések adnak alapot.

1. Az összetartozó — páros — kötőszók másodika elhagyható. Ilyen kötőszópárok: *sem... sem; se... se; vagy... vagy; akár... akár; mind... mind; úgy... mint* (amikor ez voltaképpen a *mind... mind* kötőszópár helyett áll); *hol... hol; egyrészt... másrészt; egyfelől... másfelől; részben... részben; részint... részint*; idetartozik a *nemcsak... hanem... is* hármas kötőszó, amelyeknek második és harmadik szava elhagyható, valamint az aránylag ritka s voltaképpen idegen nyelvekből átvett *legyen... legyen* szópár, amelyet *akár... akár* értelemben használnak. Pl.: *Akár az Egyesült Államok, (akár) Japán szerzi meg a Csendes Óceán fölötti uralmat, nekünk sem nyerni, (sem) veszteni valónk ezzel kapcsolatban nincs, egyrészt kicsi-voltunk, (másrészt) az óriási távolság miatt, amely bennünket nemcsak Japántól, (hanem) az Egyesült Államoktól (is) elválaszt.*² — A *sem, se, vagy* és *akár* kötőszók nemcsak párosával fordulhatnak elő, hanem hármasával, sőt négyesével is; ebben az esetben elég csak az első helyen jelölni a kötőszót s a későbbi ismétlődéseket elhagyhatjuk; pl.: *a törvény szerint a zugírászat miatt elítélteket három évig nem lehet bejegyezni sem ügyvédnek. (sem) ügyvédjelöltnek, (sem) közjegyzőnek, (sem) közjegyzőhelyettesnek, (sem) közjegyzőjelöltnek.* — Ezek a kötőszók rendszerint egy mondaton belül levő mondatrészeket kapcsolnak össze, ritkábban azonban mondatok kötőszavai is lehetnek. — Igék mellett a *sem nem* tagadószó-pár fordulhat elő egymás után többször; ilyenkor is csak az első *sem nem*-et írjuk ki. Pl.: *ilyen rendeletről sem nem hallottam. (sem nem) olvastam.*

² A kihagyható szokat zárójelbe tettük. A gyorsíró írás közben helyhagyással jelöli a szók kihagyását.

2. Kihagyhatjuk bizonyos mellékmondatok kötőszóit, ha a főmondatban valami utal arra, hogy milyen kötőszónak kell következnie; pl.: a főmondatban lévő *akkor* után rendszerint *amikor* vagy ritkán *amidőn* következik — ha *ha* következik, ezt kiírjuk — *addig* vagy *mindaddig* után *amíg* (esetleg *ameddig*), *azért* után *mert*, *valahányszor* után *mindannyiszor*, *annyi* után *amennyi*, *ahány* után *annyi*, *minél* után *annál*, *ott* után *ahol* stb. Pl.: *rendszerint addig dolgozom, (amíg) be nem sötétedik s csak akkor dolgozom tovább is, (amikor) sürgős a munkám; ilyenkor annál többet dolgozom, (minél) sürgösebb a munka, de csak annyit, (amennyi) egészségemnek meg nem árt.* — Ha az *amennyi* vagy *annyi* szónak ragja van, ezt jelölni kell.

Máskor viszont, ha a mellékmondat megelőzi a főmondatot, a mellékmondat kötőszava enged következtetni arra, hogy a főmondatban egy bizonyos szócskának kell lennie; ezt a szót tehát kihagyjuk. Például a *ha*-val vagy *amikor*-ral kezdődő mellékmondat után a főmondatban rendszerint van egy *akkor* szócska, *minél* után *annál* stb. Pl.: *amikor útnak indulunk, (akkor) még sütött a nap, de minél messzebb jutottunk, (annál) jobban beborult az ég.*

Az *azért* után nem mindig *mert*, hanem gyakran *hogy* következik, aszerint, hogy okhatározó vagy célhatározó mellékmondról van-e szó, a gyorsírónak tehát az *azért... mert* szópárnál óvatosnak kell lennie. Egyébként az okhatározó mellékmondat állítmánya jelentőmódban, a célhatározó mellékmondaté pedig felszólító módban áll s a helyes olvasásra ez is támpontot nyújt.

3. A *nem* tagadószó után gyakran következik a *hanem* kötőszó. Ezt a gyakorlott gyorsíró kihagyhatja. Pl.: *a gyorsíró nem tollal, (hanem) ceruzával ír.*

4. Középfokú melléknév után a *mint* hasonlító kötőszó kihagyható. Pl.: *Szeged szebb lesz, (mint) volt.*

5. Az *olyan*, *más*, *egyéb*, *ugyanaz*, *úgy* (*ép úgy*) stb. szók mellett is kihagyható a *mint*, esetleg a *mintha* (*mintha* akkor, ha a mellékmondat állítmánya föltételes módban van); pl.: *úgy érzem magam, (mintha) húsz évvel fiatalabb volnék; céljaim épen olyanok, (mint) voltak akkor; ugyanaz a tanulni vágyás fűt, (mint) amikor az egyetemre jártam; semmi más változás nincs, (mint) az, hogy azóta húsz év múlt el.*

6. A *senki sem, semmi sem, soha sem, sehol sem* stb. ketős tagadás *sem* szava kihagyható; pl.: *soha (sem) hallottam még ilyen csodálatos esetet; senki (sem) hiszi el, bárkinek is mondom.*

7. Ide sorolom, bár nem szókihagyás, azt is, hogy a *mentől, minél, annál, sokkal* stb. szók mellett a középfokú melléknév *-bb* jele elhagyható; pl.: *minél vidám(abb)an telik az idő, annál késő(bb)en megyünk haza és sokkal hossz(abb) ideig maradunk, mint egyébkor.*

8. Ide sorolhatjuk az ismétlődő ragok elhagyását is: ha egy bizonyos mondatrészből több van a mondatban — amikor is mindegyiknek a ragja ugyanaz — akkor csak az elsónél írjuk ki a ragot, a többinél pedig elhagyjuk. Ezek a mondatrészek rendszerint *és*-sel kapcsolódnak egymáshoz. Pl.: *ki kell emelnem azt az előzékenységet,³ szorgalm(at), tettekésség(et) és buzgalm(at), amellyel a miniszter úr tisztviselői minden kérdést gyorsan, helyes(en), igazságos(an) és bölcs(en) elintézni törekszenek.*

Igéknel sokszor előfordul, hogy egymásután következő mondatok állítmányainak ragja ugyanaz, amikor is az ismétlődő ragot — ha nincs is az első előfordulás közvetlen szomszédságában — a gyorsíró elhagyhatja; pl.: *ha vizsgáljuk azt a kérdést, hogy ez a rendszer milyen örökséget vett át elődjétől, azt talál(juk) és meg kell állapít(anunk), hogy...* — Ugyanígy gyakran a múlt idő jele is elhagyható az ismétlődés folytán; pl.: *a háborúban láttuk és nem egyszer saját kárunkra tapasztal(tuk), hogy...*

*

III. A harmadik főcsoportba tartoznak az értelmi összefüggéseken alapuló kihagyások, midőn már az előzőkben bemutatott nyelvtani törvényszerűségek sem segítik a gyorsírót, hanem tisztán a logikus gondolkodás és a mások logikus gondolkodásába vetett hit teszi lehetővé egyes szók kihagyását. Itt mutatja meg a gyorsíró, hogy igazán vérbeli gyorsíró-e, aki ismeri és fel tudja használni mindazokat a lehetőségeket, amelyeket nemcsak az előre megtanult és megszokott rövidítések és a nyelvtani rövidítések, hanem az értel-

³ Itt természetesen az *előzékenységet* szó tárgyragja is elhagyható az *azt* mutató névmás után.

mi kapcsolatok is nyújtanak. Ezeknek a rövidítési lehetőségeknek kiaknázása a legnehezebb tere a gyorsíró munkájának, mert csak az állandó feszült figyelemmel való írás s az értelmi összefüggéseknek minden pillanatban való latolgatása teszi lehetővé, hogy ezen a téren is rövideget érjen el a gyorsíró. Itt csak ritkán lehet szó megszokott, sablonos kihagyásokról; itt minden alkalommal külön-külön kell mérlegelni, hogy aggodalom nélkül kihagyható-e valami úgy, hogy a kihagyott szó biztosan visszaolvasható. S nagyon megnehezíti ezt a munkát az, hogy ennek a mérlegelésnek, a mondatösszefüggés áttekinthetőségének néhány másodperc alatt meg kell történnie — hiszen a szónok megállás nélkül beszél — s a gyorsírónak a lehető leg-rövidebb idő alatt el kell döntenie, hogy kihagyhat-e valamit a beszédből, vagy nem.

Itt nem foglalkozom a *hogy* kötőszó, a vonatkozó névmások és a határozott névelő kihagyásával, valamint a két-három szóból álló s mindig ugyanabban az összeállításban előforduló szókapcsolatok rövidítéseivel sem — mint pl.: *aggodalomra ad (okot), hosszú (lejárati) kölcsön* stb. — amelyekből egyik-másik szó nyugodtan kihagyható, mert az ember agyában annyira együvé tartozókká lettek ezek a szók, hogy a meglevőkből könnyen következtetni lehet a kihagyottra; nem foglalkozom ezekkel, mert ezek voltaképpen állandó-rövidítés számba mennek. Csak azokról a kihagyásokról beszélek, amelyeknél a gyorsírónak esetenként kell eldöntenie, mit hagyhat ki és mit nem. Igyekszem minél több példát felhozni, hogy ilyen módon minél jobban megvilágítsam a kihagyási lehetőségeket. (A példákat valóban elmondott beszédekből írtam ki s ez magyarázza egyik-másik példának szokatlan hangzását. Természetesen ezeknél a példáknál a mondatot megelőző szöveg ismerete sokszor nagy mértékben megkönnyíti az olvasást.)

1. Gyakran előfordul, hogy a beszédben ismétlődik — esetleg többször is — egy bizonyos szókapcsolat. A gyorsíró ennek az ismétlődésnek csak első egy-két szavát írja le s a többi helyhagyással jelöli. Például a földreformról szólva, mondja a szónok: földet vettünk el olyanoktól, akik nem akartak földet eladni, és földet (vettünk el olyanoktól),⁴ akiknek

⁴ Egy szó kihagyását rövidebb, több szó kihagyását hosszabb helyhagyással szoktam jelölni.

existenciája is veszélybe került ezzel. Ez a földreform erősen belevágott a magángazdaságba, erősen (belevágott) a magántulajdonba. — Kivívta a maga predomináló szerepét, de e predomináló (szerep) betöltésében nem tökéletes, sőt nem is lehet (tökéletes); nem lehet (tökéletes) azért, mert... — Kevés, de jól fizetett tisztviselőre van szükség, mert kevés (de jól fizetett) és anyagilag független tisztviselőtől lehet jó közigazgatást várni. — Felolvastam az ügyvédi rendtartás 19. és 21. szakaszát. Ez a 19. (és 21. szakasz) az ügyvédség feladatairól és jogairól beszél. — A titkos választójog mellett mindig azt halljuk, hogy garancia kell a nép szeszélye, a nép indulata ellen; annak a népnek szeszélye és (indulata) ellen, amelyről a miniszterelnök úr megállapította, hogy érett; annak a népnek (szeszélye és indulata ellen), amellyel a miniszterelnök úr történelmet akar csinálni. Ha ennek a népnek eszébe jutna szeszélyesnek lenni és (indulatosnak lenni) — amire azonban nincs is alkalmá, mert itt van a felsőház, amely összetételénél fogva nem valószínű, hogy indulatoskodnék, vagy (szeszélyeskednék) — akkor az államfő a házfelosztás jogával a visszatartó erőt gyakorolhatja. — A legfontosabb magyar tárca a kultusztárca. Ha a legfontosabb (magyar tárca a kultusztárca), akkor lássuk ennek kifejezését a költségvetésben is. — Amint egyik ember a másikra van utalva, ép úgy egyik nemzet (a másik nemzetre van utalva). — Az irodalom és a művészet abban a pillanatban nem irodalom és (nem művészet), amint eltűri a bürokrácia vezetését. — A kisebbség jogainak biztosításáról gondoskodás történt a lajstromos és arányos szavazási rendszerrel. Én ugyan sem a lajstromos, (sem az arányos) választási rendszernek nem vagyok híve.

Néha nem pontosan ugyanaz a kifejezés ismétlődik, hanem a szócsoport egyik-másik szava megváltozik, úgy azonban, hogy az előzők folytán világos, milyen-értelmű változtatásoknak kell következniök. Pl.: március elsejétől kezdve a jugoszlávok az ő kettős birtokosaikat nem fogják átengedni magyar területre és a magyar kettősbirtokosokat sem fogják (átengedni jugoszláv területre). — Olcsóbban termel az, aki egy holdon többet termel, és drágábban termel az, (aki egy holdon kevesebbet termel). — Ha az a katonai attasé Budapesten megjelenik a magyar csapatok előtt, vagy Franciaországban meg-

jelenik (a francia csapatok előtt), vagy Angliában (megjelenik az angol csapatok előtt), az nem lesz propaganda a polgári rendszer mellett. — Este a fronton nyugodtan jártunk, mert nem láttuk az ellenséget s az ellenség nem látott (minket). — Hogy az intelligencia azért veszítette-e el anyagi erejét, mert elveszítette hatalmát, vagy pedig azért veszítette-e el (hatalmát, mert elveszítette anyagi erejét), azt nem tudom. — A pénz is áru s így minél több van belőle és minél kevesebben keresik, (annál) olcsóbb és minél kevesebb van (belőle és minél többen keresik, annál drágább.

Az ismétlődő kifejezést nem egyszer az *ez* mutató névmás vagy ennek valamely ragos alakja előzi meg; ilyenkor az ismétlődést teljes egészében is kihagyhatjuk. Pl.: Kecskeméten nagyon sok a kis- és középbirtokos; ezek között (a kis- és középbirtokosok között) sok az iparos. — Hárommillió pengőről van itt szó; ez (a hárommillió pengő) teher sok embert érint.

Az ismétlődés *amely* névmással kapcsolatban is állhat s ekkor is teljes egészében — akár az *amely*-lyel együtt is — kihagyható, de ha az ismétlődés valamilyen ragot kap, ezt jelezni kell. Pl.: végrehajtottunk egy birtokpolitikai reformot, amely (birtokpolitikai reformot) azonban nem úgy hajtották végre, mint terveztük. — Telepítési politikát kell folytatnunk azokon a helyeken, amely (helyeken) bűn volna kihasználatlanul hagyni ezt a lehetőséget.

Az ismétlődés gyakran páros kötőszókkal kapcsolatban fordul elő, amikor természetesen a páros kötőszók másodikát is és az ismétlődést is elhagyjuk. Pl.: mindenütt a mezőgazdasági termékek árának növelésére törekedtek, vagy azért, hogy a vetésterületeket csökkentették, (vagy pedig azért, hogy) a termékek piacra jutását próbálták megakadályozni. — Nem lehet állást foglalni sem amellett, hogy 50.000 pengőt vegyünk-e számításba, (sem amellett, hogy) csak 35.000 (pengőt) vegyünk-e (számításba). — Helyesnek tartom ezt az intézkedést nemcsak azért, mert racionalizálunk, (hanem azért is, mert) csak fegyelmezett tisztviselői karral lehet építő munkát végezni. — A vidék annál jobban boldogul, (minél jobban) tud Budapest exisztálni. — Nem arról van szó, hogy egyeseknek segítséget nyújtunk, (hanem arról van szó, hogy) szisztematikus birtokpolitikát folytassunk. — Ennél a legutolsó példánál fon-

tos, hogy a gyorsíró kisebb vagy nagyobb helyet hagy-e, mert teljesen kifogástalan a mondat akkor is, ha a fentebb kihagyott öt szó helyett csak hármát (*hanem arról, hogy*) vagy csak kettőt (*hanem, hogy*) olvas. Ebben az esetben a helyhagyás mértéke utalhat arra, hogy a három lehetőség közül melyiket kell olvasni.

2. Gyakran kihagyhatunk ismétlődő szókat azon az alapon, hogy egy szócsoporthoz egy-két szava megváltozik, a többi azonban változatlan marad, a változó szókat leírjuk, a változatlanokat kihagyjuk. A változó szóknak tagja mindegyik ismétlődésnél ugyanaz s nagy mértékben épen ez könnyíti meg a helyes olvasást. Pl.: ha a 20.000 pengő bizonytalan ideig bírói létben marad, ebből nem nyer a tulajdonos, (nem nyer) az elsőhelyi hitelező és (nem nyernek) az utána következő hitelezők. — Nem tartom magam annyira csalhatatlannak, hogy ab ovo elutasítanék és (ab ovo) tekintetbe nem vehetőnek nyilvánítanék minden ellenkező érvelést. — Az alapgondolat az, hogy a nemzet a mindenek felett való, a nemzetnek a nagysága, (a nemzetnek) a dicsősége a mindenek felett való. — Előfordulhat, hogy az ember a legjobb akarat, (a legjobb) tudás és (a legjobb) szorgalom mellett sem tud megfelelő munkát teljesíteni. — Az adófizetők ebből semmi előnyt sem látnak, mert az adóterhek most is épen olyan súlyosak, (épen olyan) magasak, (épen olyan) nyomasztók, mint azelőtt voltak. — Azután jött a harminchármas bizottság, (jött) a teljhatalom, (jött) Tyler. — A világháború megnyitotta azt a korszakot, amelyben nem az intelligencia, (nem) a képzettség és (nem) a tudás az irányadó, hanem az (az irányadó), hogy ki mennyi tömeget tud feimutatni. A világháború óta hiába volt és (hiába) van valakinek kitünő képzettsége, ha ezt a maga mozgalma, (a maga) törekvései, (a maga) akarata részére nem használja fel egy olyan tömeg, amely szervezkedése folytán hatalommá tud átalakulni. — Más feladata van a Műegyetemnek és (más feladata van) a közgazdaságtudományi karnak. — A budapesti monumentális épületek jó részét az állam áldozatkészségének lehet köszönni: itt vannak a nagyszerű hidak, (itt van) maga a parlament, (itt van) a Kúria, (itt vannak) a gyönyörű múzeumok. — Vannak eszmék, amelyek a történelem során gyakran elbuktak, hogy azután annál nagyobb, (amál) diadalmasabb, (annál)

hiatalmasabb erővel támadjanak fel. — Ezek a felolvasott adatok nem régen megjelentek, lehet, hogy teljes terjedelmükben, (lehet, hogy) csak túlnyomó részükben, az egyik statisztikai évkönyvben. — Ezt az intézkedést nagyobb izgalmak nélkül végre lehet hajtani, de csak akkor, ha a belügyminiszter úr higgadtsága, (a belügyminiszter úr) nyugodtsága, (a belügyminiszter úr) tárgyilagossága érvényesül a végrehajtásban is, hogy így közös erővel, (közös) tudással és (közös) jóakarattal juttathassuk nyugvópontra ezt a kérdést. — A technikai fejlődést meg nem történné tenni nem lehet, a társadalmi evolúciót megállítani (nem lehet). — Látunk új elgondolásokat, amelyek a fiatalság hevével, (a fiatalság) türelmetlenségével és (a fiatalság) abszolút hitével akarnak megoldani problémákat. — Számolni kell az élet követelményeivel nemzeti vonatkozásban, (számolni kell) történelmi (vonatkozásban) és (számolni kell) gyakorlati vonatkozásokban. — Ebben az irányban történt már lépés a társadalom részéről is és az állam (részéről is). — Mint fentebb említettem, az ismétlődés változó szavának ragja mindig ugyanaz s ez megkönnyíti a helyes olvasást. Ezt a ragot célszerű az első ismétlődéskor még kiírni, ha azonban a szócsoport még többször is ismétlődik, ezt a ragot is elhagyhatjuk.

Néha az is lehetőséget nyújt kihagyásra, hogy egy szót vagy szócsoportot jelzővel vagy más határozóval kiegészítve ismét meg a szónok. Pl.: szükség volna az ipari áraknak, a Tyler-jelentés szerint is indokolatlanul magas (ipari áraknak) letörésére. — Fontos államérdek, hogy minden költséges lehetőség kiküszöböltessék úgy az államháztartásból, mint a közületek (háztartásából). — Hallunk néha panaszokat a közigazgatásban alkalmazott, még pedig úgy az állami, mint az önkormányzati (közigazgatásban alkalmazott) tisztviselők ténykedései ellen.

Gyakran a *mint* szócska után megismétlődik egy-két szó; pl.: a gazdasági helyzet javulása nem következett be olyan mértékben, (mint amilyen mértékben) reméltük. — Ritkán hallgattam olyan figyelemmel egy beszédet, (mint amilyen figyelemmel) hallgattam a pénzügyminiszter úr expozéját. — A háború előtt a szociális kérdések iránti érdeklődés nem volt olyan intenzív, (mint amilyen intenzív) volt a háború után. — Az u. n. trianoni gát miatt az új vízművek ép úgy el fognak iszapoz-

sodni, (mint ahogy eliszaposodott) a káposztásmegyéri vízmű. — Ez a javaslat nem fog elérni mást, (mint azt,) hogy...

3. Szókihagyásra ad lehetőséget az is, ha egymással ellentétes fogalmak szerepelnek egymás mellett a beszédben, vagy ha olyan szókat említ fel a szónok, amelyek elég gyakran állanak egymással kapcsolatban, úgy hogy közöttük bizonyos értelmi kapcsolat keletkezik. Pl.: a magyar textilipar nemcsak belföldön, (hanem külföldön is) nevet szerzett a magyar árúnak. — A közvélemény barátságos vagy (barátságtalan) indulata a politikus életét kellemessé vagy (kellemetlené) teheti. — A statisztika adatai szerint a világ női lakossága számosabb, mint (férfilakossága). — A pénzügyi egyensúly elérésére vagy fokoznunk kell a bevételeket, vagy pedig csökkentenünk (a kiadásokat);⁵ a bevételek fokozására már nem lehet számítani, rá kell tehát térni a másik útra, (a kiadások csökkentésére). — Ez az intézkedés sem többet, (sem kevesebbet) nem hoz, mint amennyi szükséges. — Mióta a tejrendelet életbelépett, azóta van legális és (illegális) tejforgalom. — Azt látjuk, hogy a legolcsóbb búza hazájában majdnem (legdrágább) a kenyér. — A kérdést nem tudom eldönteni sem jobbra, (sem balra). — A pénz is, mint árú, követi a kínálat (és kereslet) törvényét. — A mérlegbe be kell állítani a nyereség- és (veszteség-) számlát. — A polgárság egy része közvetve vagy (közvetlenül) függő viszonyban van a kormánytól. — Mindezeket a pro (és kontra) felhozott érveket megfontolva, jutottam elhatározásra. — Egy ilyen sem hús, (sem hal) intézménynek semmi célja sincs. — Egy nemzetgazda, akit nem lehet sem a győző, (sem a legyőzött) nemzetekkel szemben elfogultsággal megvádolni, már 1920-ban elkerülhetetleneknek látta a gazdasági nehézségeket a páriskörnyéki békék miatt. — A könnyű pénzszerzés vágya a tőzsdére, a hossz és (bessz) csatatérre vitte az embereket. — Az idegenek egy része autón tesz kisebb vagy (nagyobb) utakat az országban, hogy közvetlenül megismerje a népet. — Az OTI-nak két érdekeltsége van: a munkaadók és (a munkavállalók). Az előbbi fizet, az utóbbi kap; az előbbi bármily keveset (fizet) is, mindig sokalja, az utóbbi pedig bármennyit kap is, (mindig kevesli). — Nem akarok most arról beszélni, mi az oka

⁵ A *csökkentenünk* szót itt azért nem hagyhatjuk ki, mert más szót (*leszállítanunk*, *mérsékelnünk* stb.) is lehetne helyette olvasni.

a latin nyelv eredményes vagy (eredménytelen) oktatásának. — A behozott kismotorokat aszerint vámolják el, hogy fordulatszámuk 500 fordulaton alul van-e vagy (500 fordulaton felül van-e). — A miniszterelnök úr a technikusoknak a közgazdaságban — úgy az állami (mint a törvényhatósági közgazdaságban) — nagyobb szerepet szán. — A javaslat az özvegyek és (árva) járandóságait kívánja emelni csekély mértékben. — Magyarország közelebb került a nagy fogyasztópiacokhoz, ahol a kvalitatív és (kvantitatív) munkával előállított termékek játszik a főszerepet. — A biztosítást olyanokra is kiterjesztették, akiket fölösleges volt akár a MABI-ba, (akár az OTI-ba) bevenni. — Az iparosok és (a kereskedők) nem kívánják a fizetésleszállítást, mert tudják, hogy a tisztviselői fizetés az ipar és (kereskedelem) alimentálása. — Érdemes volna nagyobb összegeket a kisipar és (kiskereskedelem) rendelkezésére bocsátani. — A titkos vagy (nyílt) szavazás tekintetében véleményemet a következőkben foglalom össze.

4. Vannak ragok, amelyek ha egy bizonyos igével együtt fordulnak elő a mondatban, szinte abszolút bizonyossággal számíthatunk egy harmadik szónak ott-létére is. Ezt a harmadik szót a gyorsíró kihagyja. Ilyen rag- és igekapcsolatok: arról van (szó) ...; arra van (szükség) ...; ami azt (illeti) ...; meg vagyok arról (győződve) ... — Pl.: ami a javaslatot (illeti), azt tartom, hogy amikor ilyen fontos kérdés megoldásáról van (szó), mindenkinek együttműködésére (szükség) van.

5. Ha a szónok felsorol valamit s a felsorolásban használja az *először, másodsor* stb., vagy az *első, második, harmadik*, vagy az *egyik, másik* szókat, a gyorsíró ezeknek csak elsejét írja ki s a többi helyhagyással jelöli. Pl.: a gazdasági válságnak két komponense van: az egyik a fogyasztási válság, (a másik) az értékesítési (válság). A fogyasztási (válság) azt jelenti, hogy ... — A költségvetés realitása három tényezőtől függ: elsősorban a termés hozamától, (másodsorban a termés) mikénti értékesítésétől, (harmadsorban pedig attól), hogy mennyiben leszünk képesek a mezőgazdák terheit enyhíteni. — A költségvetés kiadásainak csökkenése két tényezőnek tulajdonítható: (az egyik tényező) az új nyugdíjtörvény, (a másik) pedig a dollár áresése, amely az államadóságoknál érezteti hatását. — Az új műegyetem egyik karán mérnököket, (má-

sik karán) pedig közgazdászokat fognak nevelni; egyik része Budán lesz, (másik része) Pesten, (harmadik része) Sopronban. — Ezt a kérdést két szempontból lehet tárgyalni: egyrészt idegenforgalmi, (másképpen) közgazdasági (szempontból). — A háború után e tekintetben egyik hibát (a másik után) követték el az európai nemzetek. A háború előtti szabadkereskedelmi irányzattal szakítva, az egyik végletből (a másikba) estek s kínai-falszerű vámfalakkal rekesztette el magát egyik nemzet (a másiktól). — Két nagy kötelessége van a kormánynak: az egyik egy pozitív, (a másik egy negatív) kötelesség. — Amikor a bankzárlat után a bankokat újból megnyitották, osztályokba sorozták őket és azt mondták, hogy vannak elsőosztályú bankok, (másodosztályú) bankok és (harmadosztályú bankok); az elsőosztályúak abszolút jók, (a másodosztályúak) kielégítőek, (a harmadosztályúak) rosszak.

6. Néha egész mondatot hagyhat ki a gyorsíró — természetesen csak két-három szóból álló mondatot — ha a beszéd egyik részéből következik, hogy annak a mondatnak ott kell lennie. Ilyen például: ha az ember azt nézi, milyen a vidék hitelélete, (azt látja,) hogy a mezőgazdaság nehezen juthat hitelhez. Ha ennek okát keressük, (azt találjuk), hogy a bankok hosszúlejáratú kölcsönöket nem akarnak folyosítani. Ha körülnézünk, (azt látjuk,) hogy az egész vonalon nehézkesen működik a hitelszervezet. — Szónoki kérdések után is ki lehet hagyni egy-két szót; pl.: s ezek után mi történt? (Az történt,) hogy... — Ez a szervezkedés az országra káros lehet s mégis mit látunk? (Azt látjuk,) hogy... — Miért említem fel ezeket? (Azért, mert)...

7. Idézeteket — magyarokat és idegeneket egyaránt — közmondásokat, ismert szólásokat szintén megrövidítünk úgy, hogy csak egy-két kezdő szavukat írjuk ki, a többit pedig elhagyjuk. Ha az idézet kétféle alakban — hosszabban és rövidebben — is szokásos, az idézet végső szavát is jelölni kell. Pl.: aki bírja, (marja). — Az én házam (az én váram). — Romlásnak indult (hajdan erős magyar). — Addig jár (a korszak a kútra, míg eltörik). — Per longum (et latum). — Sors bona, (nihil aliud). — The right man (on the right place). — Lasciate (ogni speranza voi ch'entrate). — Timeo (Danaos et dona ferentes).

8. Törvényre való hivatkozást úgy jegyzünk, hogy leírjuk az évszámot, a törvénycikk számát és ha szakaszt is említ a szónok, a szakasz számát is és elhagyjuk az *évi, törvénycikk* és *szakasz* vagy *paragrafus* szókat. Az évszámból, ha száz évnél nem idősebb törvényről van szó, csak a két utolsó számjegyet írjuk le, mert ez egyértelműen meghatározza az egész évszámot; száz évnél régebbi törvénynél a három utolsó számjegyet írjuk le. A törvénycikk számát is a gyorsabb írás kedvéért arab számmal írjuk. Pl.: a földreformról szóló 20 36 2 állapítja meg, kik juthatnak földhöz. (= ... 1920. évi XXXVI. törvénycikk 2. szakasza...)

9. Végül az előző csoportokba be nem illeszthető kihagyásokra mutatok példákat a következőkben. Pl.: amióta a váltságot három évvel ezelőtt megjósolták, azóta folyton szomorúbb és (szomorúbb) állapotok mutatkoznak. — Ez az intézkedés ezer és (ezer) munkásnak ad kenyeret. — Sokan utaznak külföldre nyaralni s ott hetenkint száz meg (száz) pengőket költenek el. — Fontos gazdasági javaslatokat tárgyaltunk tegnap, tárgyalunk (ma) és (fogunk tárgyalni holnap). — Én a lajstromos szavazásnak nem voltam és nem (vagyok) ma sem híve. — Pártunk támogatása a kormánynak a múltban is megkönnyítette és a jelenben is (megkönnyíti) a kormányzást. — Az ilyen apróságoknak a megszüntetése nem sokat jelent; ha megszüntetik ezeket, jó, (ha nem szüntetik meg,) az sem baj. — Azt mondták rólam, hogy még be sincs fejezve az egyik földbirtokreform és már egy másik (földbirtokreformot) kezdeményezek. — Lassan, lépésről (lépésre) haladva szándékozom megvalósítani terveimet s hónapról (hónapra) újabb intézkedésekkel fogok jönni. — El kell ezeket mondanom, akár tetszik, (akár nem). — Nem lehet ilyen rendelkezéssel jönni, mert vagy van autonómia, (vagy nincs). — A miniszter úr Berettyóújfalun azt mondta, hogy a búza világpiaci ára hat pengő. Arról lehetne beszélni, hogy számszerűleg helyes volt-e ez (vagy nem); énszerintem az berettyóújfalusi ár volt és nem (világpiaci ár). — A beszálló csárdában éjszakára megszáll a négy ló és (megszáll a négy ló) kocsisa. — Spanyolország megállapodást kötött Oroszországgal, de követet nem küldött és (követet) nem fogadott el. — Az új fővárosi törvény szerint a belügyminiszter nevezi ki a főszámvevőt és a helyettes (főszám-

vevőt). — Az aranystandard elhagyása előtt az angolok felvettek 50 millió font kölcsönt: 25 milliót Newyorkban és (25 milliót) Párisban. — Beruházásokra fordítottak 1924/25-ben^o 69 millió pengőt, 1925/26(-ban)^o 224 (millió pengőt), 1926/27(-ben)^o 175 (millió pengőt). — A forgalmiadóbevételekből 1929-ben^o az állam kapott 63%-ot, a főváros 37 (%-ot); 1931(-ben)^o az állam kapott 69 (%-ot), a főváros 31 (%-ot); 1932-ben^o az állam részesedése volt 73 (%), a főváros részesedése 27 (%).

*

Végigfutottunk a nyelvtani és értelmi rövidítések lehetőségein; látjuk, mennyire kihasználhatja a gyorsíró a nyelvtani és értelmi összefüggéseket. Örülnék, ha azokban a nem-gyorsírókban, akik végigolvasták ezt a füzetet, ezek nyomán az a nézet érlelődne meg, hogy a gyorsírás nem egyszerű ügyesség, hanem nehéz és különleges képességeket megkívánó szellemi munka, amelyet — legalább is legmagasabb fokát — nem sajtíthat el bárki, hanem születni kell rá.

Nemes Zoltán.

Pólya.

Kétségtelen, hogy *pólya* szavunk a szl. *povijalo* átvétele, de az az érdekes kérdés, hogy eredeti hangalakja hogyan fejlődött a mai *pólya* (o: *póia*) hangalakká, még nincsen tisztázva. Írtam ugyan erről már egyszer (25 évvel ezelőtt, Nyr. XXXIX, 332), de akkori magyarázatomnak több pontját ma már elfogadhatatlannak tartom. Ma, jóval több tapasztalat birtokában, azt hiszem, hogy e hangsornak a magyar hangtörténet folyamán való fejlődése a következő módon ment végbe.

Nyilvánvaló először is az, hogy e szónak mai hangalakja nem egy hangváltozásnak, hanem a hangváltozások egész sorának a végső eredménye. Ezek közül nézetem szerint legrégibb a szóvégi *o* > *a* (> *a*) változás. Abból a körülményből ugyanis, hogy *o* végű szláv eredetieken alapuló *akna*, *borda*, *borona* 'trabs, balken', *csoda*, *csoroszlya*, *gabona*, *gërzna*, *iga*, *kapta*-féle jövevényiszavaink egyetlen egy nyelvemlékünkben

^o Az évszámokat gyorsírásban természetesen rövidebben (24/25, 25/ , 26/ ; 29, 31 és 32) írjuk.